

PD Dr. habil. Tobias Weger
Institut für deutsche Kultur
und Geschichte Südosteuropas
Halskestraße 15
81379 München (Monachium), Niemcy
weger@ikgs.de

Uniwersytet Wrocławski INSTYTUT FILOLOGII GERMAŃSKIEJ		
Wpłynęło do IFG	11-12-2020	Załączniki
Wpł. do jedn. org.	Data	Symbol
Znak sprawy		

Monachium, 30 listopada 2020 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Kingi Oworuszko-Notschewneu pod tytułem

Krytyka teatralna na łamach Schlesische Provinzialblätter (1785-1820) ***Theaterkritik in den Schlesischen Provinzialblättern (1785-1820)***

Przedmiotem tej recenzji jest niemieckojęzyczna rozprawa doktorska pani mgr Kingi Oworuszko-Notschewneu pod tytułem *Krytyka teatralna na łamach Schlesische Provinzialblätter (1785-1820) / Theaterkritik in den Schlesischen Provinzialblättern (1785-1820)*. Zawiera ona 301 stron tekstu wraz z bibliografią oraz streszczeniami w języku polskim i angielskim, a także dużo materiałów graficznych i wybranych zdigitalizowanych wycinków z tego czasopisma. W swojej pracy Autorka bada obraz teatru w tekstach na łamach tego ww. wiodącego śląskiego czasopisma w przedziale czasowym od późnego oświecenia do romantyzmu.

Po krótkiej prezentacji historii oraz najważniejszych treści, a także współpracowników *Schlesische Provinzialblätter* (str. 6-26), Autorka wyjaśnia, dlaczego warto przeanalizować to czasopismo pod kątem krytyki teatralnej (str. 23-26). W następnym rozdziale zajmuje się właśnie tym rodzajem tekstu, uwzględniając jego czynniki historyczne, funkcjonalne, przestrzenne i czasowe (str. 27-51). Następnie przybliży ona czytelnikowi historię krytyki teatralnej w prasie wrocławskiej do 1820 r. (str. 52-55). Ponadto Doktorantka przedstawia grono krytyków, którzy publikowali na łamach *Schlesische Provinzialblätter* w badanym okresie czasu (str. 56-75), takich jak Karl Fischer, Carl Friedrich Heinrich, Karl Schall oraz anonimowy autor, który zamieszczał swoje krytyki pod pseudonimem „Serotinus”. Niestety nie udało się Pani Oworuszko-

Notschewneu odkryć prawdziwej tożsamości publicysty, który się pod tym pseudonimem ukrywał (str. 74).

Główna część pracy to precyzyjna interpretacja lingwistyczna i systematyczna 235 tekstów uznanych przez Autorkę za krytyki teatralne zamieszczonych w *Schlesische Provinzialblätter* w latach 1785–1820. Autorka wprowadza periodyzację tego okresu, dzieląc go na dziewięć odcinków czasowych (str. 78). Jako kryteria przyjmuje m.in. częstotliwość z jaką publikowali poszczególni autorzy, tytuły ich przyczynków, podobieństwo layoutu a także treści i schematów. Wiadomości teatralne na łamach *Schlesische Provinzialblätter* zamieszczane były najczęściej w rubryce „Chronik”. Pani mgr Oworuszko-Notschewneu poddaje ten korpus źródeł szczegółowej analizie, uwzględniając jednocześnie miejsce zamieszczenia i długość krytyk literackich w tejże kronice, co faktycznie pozwala wyciągnąć wnioski na temat wartości danego typu tekstu dla redakcji w odniesieniu do treści czasopisma. Pod względem ilości największa część krytyk odnosiła się do przedstawień teatralnych we Wrocławiu, niemniej jednak czytelnikom *Schlesische Provinzialblätter* znany był także repertuar otworzonego w 1794 r. teatru w Oleśnicy oraz w innych miastach pruskiej Prowincji Śląsk.

Z perspektywy takiego podziału czasowego pani mgr Oworuszko-Notschewneu zajmuje się między innymi analizą językową tekstów źródłowych, czyli pytaniem, jakimi środkami językowymi i stylistycznymi posługiwali się autorzy *Schlesische Provinzialblätter* w redagowaniu krytyk teatralnych. Autorka dowodzi, że liczne artykuły miały formę standardową, przede wszystkim były to teksty informacyjne. Wprowadzona przez nią klasyfikacja zebranych materiałów źródłowych na teksty informacyjne i opiniujące powoduje, iż nasuwa się pytanie: czy Doktorantka dobrze wybrała tytuł swojej pracy? W ścisłym znaczeniu teksty informacyjne to jeszcze nie *krytyka* teatralna, lecz ogłoszenie lub notatka prasowa. W związku z tym chciałbym zaproponować, aby Autorka zmieniła tytuł opublikowanej wersji rozprawy doktorskiej na: *Teatr na łamach Schlesische Provinzialblätter (1785-1820)/Das Theater in den Schlesischen Provinzialblättern (1785-1820)*. Pani Oworuszko-Notschewneu przedstawia wprawdzie rozwój, jaki miał miejsce w okresie objętym jej badaniem, niemniej jednak nie ogranicza ona swojej analizy do krytyk teatralnych.

Praca pani mgr Oworuszko-Notschewneu stanowi pomocną dla dalszych badań śląskoznawców i teatrologów podstawę, będąc w pierwszej linii analizą ilościową tematyki teatralnej na Śląsku w okresie późnego oświecenia i wczesnego romantyzmu. Uzupełnia ona w ten sposób istniejące już opracowania dziejów teatru na Śląsku, które skupiły się na instytucjach, aktorach, kierownikach artystycznych, autorach lub na repertuarze wrocławskich i innych scen. Niniejsza dysertacja odwraca perspektywę naukową: nie opisuje, co się działo w teatrze w danym okresie, lecz unaocznia nam, jakimi kryteriami estetycznymi posługiwała się pierwsza generacja krytyków teatralnych. Analiza kwantytatywna wydaje się być uzasadniona poprzez słynny cytat francuskiego dziewiętnastowiecznego kompozytora Hectora Berlioz, który kiedyś napisał: „Les critiques, je ne les lis pas. Je compte les lignes. S'il y en a plus de vingt, je remercie.” („Nie czytam krytyk, liczę linijki. Cieszę się, jeśli jest ich więcej niż dwadzieścia.”).

Bardzo cenna dla wszystkich przyszłych badaczy życia teatralnego we Wrocławiu jest bibliografia, w której Autorka ujęła jako materiał źródłowy 235 artykułów z *Schlesische Provinzialblätter* o tematyce teatralnej (str. 278–286). Bibliografia literatury teoretycznej (str. 286–297) zawiera wyczerpujący wybór monografii i artykułów naukowych w języku niemieckim i polskim, wśród nich zarówno ogólne prace badawcze z zakresu teatrologii jak i lokalnego kontekstu wrocławskiego. Należałoby w pracy uwzględnić także wyniki francuskich, anglosaskich i innych wschodnioeuropejskich (np. rosyjskich i serbskich) teatrologów. Jednakże do analizy w niniejszej pracy wybór bibliografii jest w pełni wystarczający.

Część teoretyczna pracy ogranicza się do wątków historycznych i strukturalnych krytyki teatralnej, natomiast pominięta została zupełnie tematyka metodologiczna. We wprowadzeniu, które nota bene liczy sobie za ledwie jedną stronę, brakuje instrukcji lub konkretnie sformułowanej myśli przewodniej dla czytelnika. Rozprawa doktorska zawiera co prawda szczegółowy spis treści, jednak Autorka nie werbalizuje na wstępie ani głównych myśli przewodnich ani pytań badawczych, za pomocą których analizuje zebrane przez nią teksty. Brak ten wydaje mi się tym bardziej widoczny, iż Doktorantka w części analitycznej rozprawy posługuje się z powodzeniem różnymi metodami analitycznymi, ale jednocześnie nie wymienia, nie opisuje ani nie polemizuje z nimi na początku swojej pracy. Należałoby postawić na przykład pytanie, jakie wnioski można wyciągnąć z analizy

kwantytatywnej lub dyskursywnej. Proponuję więc, żeby Autorka dodała do wersji do druku kolejny rozdział wprowadzający wraz ze wstępem metodologicznym. Poza tym niedociągnięciem uważam, że struktura dysertacji jest logiczna i przystępna dla czytelników.

W części analitycznej mocną stroną jest suwerenna i skrupulatna praca z materiałem źródłowym. Autorka stosuje różne metody badawcze, ze znaczną przewagą analiz ilościowych. Analiza ta wymagała badania korpusu tekstów z tematyką teatralną z 35 roczników czasopisma. Takie podejście wymagało szczegółowej precyzji, z którą Pani Oworuszko-Notschewneu z powodzeniem się zmierzyła. W niektórych miejscach czytelnik rozprawy doktorskiej mógłby sobie życzyć więcej informacji o realiach życia teatralnego. Rzeczywiście wiele się dowiadujemy o autorach krytyk teatralnych i ich praktyce pisarskiej. Poza tym jednak rzeczywistość sceniczna na Śląsku w badanym przez Autorkę okresie wypada dosyć blado. Podczas lektury zadałem sobie pytanie, w jaki sposób cenna analiza językowa mogłaby być jeszcze ściślej powiązana z historią wrocławskich i innych teatrów. Sam nie znalazłem zadowalającej odpowiedzi na to pytanie, ale obawiam się, że będzie ono także zadawane przez przyszłych recenzentów publikacji. Ewentualnym rozwiązaniem mogłoby być nawiązanie wyników ilościowych do tła historycznego badanej epoki, którą charakteryzowały między innymi rewolucja francuska, epoka napoleońska, kongres wiedeński oraz początkowa faza restauracyjna w Europie. Na poziomie historii Śląska okupacja Prus przez armię Francji i jej aliantów na pewno miała wpływ na teatr w tym regionie i mogłaby tłumaczyć stosunkowo małą ilość krytyk teatralnych w danym okresie.

Język niemiecki Autorki oceniam ogólnie jako dobry, niemniej jednak konieczna będzie dalsza redakcja tekstu przed drukiem poprzez osobę niemieckojęzyczną (native speaker). W tekście występują drobne błędy językowe, jak na przykład niewłaściwie stosowane rodzajniki lub ich brak w nieodpowiednim miejscu – to jednak wpływa na niejednoznaczność tekstu i może doprowadzić do nieporozumień. W wielu innych miejscach zauważyć można błędnie stosowane przyimki, a także niewłaściwe idiomy. W niektórych - lecz rzadkich - przypadkach należałoby ponadto poprawić terminologię.

Podsumowując swoją opinię, stwierdzam, iż praca pani mgr Kingi Oworuszko-Notschewneu odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim i może stanowić podstawę do dopuszczenia Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Tobiasz Weger', with a large, sweeping flourish at the end.

PD Dr. habil. Tobiasz Weger

